

HISTORIA PRAWA (REPETYTORIUM)

TEMAT 14: POSTĘPOWANIE SĄDOWE W DAWNEJ POLSCE. GENEZA I ZASADY PROCESU SKARGOWEGO

Jednym z najistotniejszych sposobów ochrony praw i interesów jednostki w dawnym prawie polskim było postępowanie przed sądami. Droga ku temu prowadząca była jednak długa i stanowiła pochodną rozwoju i umacniania się struktur władzy państwowej.

Pierwotnym sposobem dochodzenia sprawiedliwości była samopomoc, która wyrażała się w stosowaniu tzw. krwawej zemsty. W kolejnej fazie rozwoju prawa samopomoc zastąpiona została postępowaniem polubownym prowadzonym przez jednaczy. Drugim rodzajem rozstrzygnięcia sporów było postępowanie urzędowe prowadzone przez monarchę lub jego urzędników. Dotyczyło ono przede wszystkim przestępstw naruszających porządek publiczny, które podlegały ściganiu z urzędu. Postępowanie to miało charakter arbitralny, monarcha bowiem nie był związany żadnymi regułami procesowymi. Mógł on rozstrzygnąć każdą sprawę w dowolnym czasie z zastosowaniem wszystkich możliwych kar.

Określone reguły postępowania na drodze sądowej kształtować się zaczęły w XIII wieku. Niewątpliwie wpływ na powstanie i rozwój polskiego prawa procesowego miały procesy kolonizacyjne i recepcja prawa sasko-magdeburgskiego, niosącego ze sobą zasady postępowania przed sądami. Przeniesiony na grunt polski proces zaczęto określać mianem skargowego. Jego zasady, z pewnymi modyfikacjami, przyjęte również zostały w prawie ziemskim.

Podstawowymi zasadami, na których oparty był ziemski proces skargowy były zasady: jedności (jednolitości) postępowania, skargowości, kontradyktoryjności (sporności), ustności, jawności, dyspozytywności i formalizmu procesowego.

Zasada jedności procesu oznaczała możliwość prowadzenia postępowania zgodnie z regułami procesu skargowego zarówno w sprawach prywatnych, jak i karnych. Każdy więc proces był pierwotnie postępowaniem karnym, kończącym się wymierzeniem sprawcy kary za wyrządzoną krzywdę.

Zasada skargowości sprowadzała się do tego, że proces był wszczynany wskutek skargi powoda lub oskarżyciela w postępowaniu karnym.

Zasada kontradyktoryjności oznaczała prowadzenie postępowania w formie sporu między stronami, którego sąd był jedynie biernym obserwatorem. Rola sędziego ograniczała się do kierowania rozprawą i orzekania na podstawie materiału dostarczonego mu przez strony.

Zasada ustności polegała na tym, że czynności procesowe przeprowadzano w formie ustnej.

Zasada jawności przewidywała prowadzenie procesu publicznie, w obecności widzów.

Zasada dyspozytywności sprowadzała się do możliwości swobodnego dysponowania przez strony swoimi czynnościami procesowymi, dotyczącymi faz postępowania, środków dowodowych.

HISTORIA PRAWA (REPETYTORIUM)

Zasada formalizmu procesowego sprowadzała się do przestrzegania w toku procesu pewnych symboli, gestów, formuł słownych, których nieprzestrzeganie mogło prowadzić do upadku strony w procesie.

Literatura:

- D. Makiła, Historia prawa w Polsce, Warszawa 2008, s. 113-119.
- T. Maciejewski, Historia ustroju i prawa sądowego Polski, Warszawa 2003, s. 176-177.
- K. Sójka-Zielińska, Warszawa 1981, s. 177-180.